

Romano Guardini

VJERNOST

Ako se u sljedećem mora raditi o vjernosti, onda odmah spada u predmet našega razmatranja da sebi posvijestimo naglasak koji ta riječ ima danas. Naime, mi se plašimo upotrijebiti je. Kao i poneka druga riječ za moralne vrijednosti ni ova nam danas ne zvuči više sasvim ispravnom; prevelikom, prepatetičnom i prema zamršenoj stvarnosti našega života, prejednostavnom.

Mnogo je toga doprinijelo da se je do toga došlo: pjesnička nadutost, službena retorika, nepoštenje političara i novinara. A i činjenica da se kroz strašne godine tražila bezuvjetnost pripadanja, spremnost za svaku požrtvovnost koja ne smije tražiti zemaljsku stvar, a da se istovremeno od istih ljudi koji su to radili, na neki način tražila izdaja od čega se čovjeku ježi koža. Usprkos tomu, ostaje istinito da se naš život oslanja na vjernost. Stoga dobro činimo da brižno razmislimo što znači ta otrcana riječ.

Prije svega moramo biti načistu kako imaju dvije vrste vladanja na koje se ona primjenjuje. Jedna je (vrsta vjernosti) prirodna sklonost. U njoj se duševni procesi lagano dovršuju, ali zato imaju nutarnji dubinski hod. Osjećaji su jaki. Oni ne buknu brzo ni žestoko da bi se uskoro opet ugasili, nego oni traju i ostvaruju trajne usklađenosti. Odlukama treba vremena da bi se oblikovale, ali i dalje traju kao nutarnji pravac i pouzdano djeluju na čine. Ako takav obdarenjak pokaže sklonost prema nekomu čovjeku, onda je to čvrsta veza koja preživi mnogu promjenu. Takva su svojstva lijepa - iako ona imaju, naravno, i svoje tamne strane: opasnost krutosti, uskosti i nepravde. Ona su, kao što je rečeno, stvar naravne sklonosti koju čovjek ne može dati sam sebi niti moralno tražiti od nekoga drugoga.

Druge su prirode drugačije građene, ali i one su dužne na vjernost. Ona ne mora kod njih postojati u posebnoj duševnoj strukturi, nego mora počivati na osnovici koja u svakome mora biti unaprijed zadana. To je ljudska osoba, njezin uvid u istinito i lažno, pravo i nepravo, pošteno i nepošteno; sloboda njezine odlučnosti i stalnosti s kojom se ona drži odlučnosti za drugoga čovjeka i pouzdanja u njega zbog izabrane stvari, odnosno uvijek se ponovno uspravlja, ukoliko je ugrožena da padne.

Što je smisao te kreposti? Možemo je opisati kao snagu koja prevladava vrijeme, to jest, promjenu i prolaženje - ali ne kao čvrstoća kamena u krutoj tvrdoj naslaganosti, nego koja životno raste i stvara. Pokušajmo predočiti njezinu sliku. Tu je dvoje ljudi koji su susreli jedno drugoga, zavoljeli su se i odlučuju se za brak. Što u početku nosi tu povezanost jest želja jedne vitalnosti za drugom, jesu osjećaji simpatije, zajednički doživljaji, slaganja u odnosu prema prirodi i ljudima, jednake naklonosti i sklonosti i tako dalje.

Izgleda da ti osjećaji pružaju najprije neku trajnost za život. Ali oni lako popuste: nastupaju razlike kakve se uvijek nalaze među različitim ljudima - eh sad je vrijeme za stvarnu vjernost, da naime svako od njih dvoje bude svjesno: Drugi me voli. Ima povjerenja u me. Ušli smo u savez koji određuje naš život. Što nosi taj savez, mora biti ono najbolje, jezgra našeg ljudstva, osoba i pouzdanost. I sada počinju prevladavanja: stajati uz drugoga i čuvati ga za se; ali ne da bi ga posjedovalo i vladalo njime, nego da se sačuva život koji počiva na savezu i da dovede do plodnog razvitka. Smatrati se odgovornim za drugoga; ne naređivati mu kakav mora biti, nego mu osloboditi put da bude onakav kakav je on sam; pomoći mu da postane onakav kakav je on po svomu ustrojstvu; uvijek ga iznova prihvaćati i prema njemu se postavljati.

I o ovom treba razmišljati: Ako dvoje ljudi idu skupa, onda svaki dolazi s određenom sklonošću. Sada "živjeti" znači da taj čovjek raste i u tom se mijenja. Neka svojstva nastupaju kad je on dijete, neka kada sazrijeva, neka tek u kasnim godinama. Tada se može dogoditi da najednom začuđeno jedno drugome rekne: Pa ja te više ne prepoznajem! Pa ti nisi bio takav kad sam te zavolio. Može se dogoditi da se osjeća ostavljenim na cjedilu, čak razočaranim, kao da se drugi promijenio, dok je to u stvari bio samo životni razvoj što je kod dotičnog iznijelo nove stranice na vidjelo. Opet je to vrijeme za vjernost da prebrodi tu promjenu

i ustraje. I to ne u krutosti i prisili nego tako da jedno drugoga uvijek iznova prihvaća i ponovno mu se priklanja. Sve to može postati teško, a ponekad i veoma teško; razočarani osjećaj može se pobuniti protiv toga. Ali u mjeri u kojoj se vježba ta vjernost, ona dubinski raste i stvara ono što zaista čini brak brakom.

Mislimo dalje: Vjernost znači ostati odlučan u odgovornosti unatoč šteti i opasnosti. Netko je npr. preuzeo neke obveze. On je dobro razmislio o stvari, priznao je ispravnom, a drugi se pouzda u to. A sada se mijenjaju okolnosti i prijete gubici. Vjernost znači da on stoji iza svoje riječi i na se prima štetu koju bi on, u obrnutom slučaju, i od drugoga zahtijevao... Ili jedan je obuzet idejom, smatrao jednu akciju potrebnom i prema njoj se postavio. Kako jedva može biti drugačije, nastaju poteškoće: Vjernost znači da on izdrži i dalje se bori... Može se raditi i o opasnostima profesije: liječnik osjeća da rad troši njegove snage, možda ugrožava njegov život. Socijalni činovnik ima tešku službu, možda posebno tešku, jer se drugi ne naprežu. Vjernost kaže: Ne (po) puštaj.

A što je zapravo to što se zove “uvjerenjem”? Pa najprije uvid: uvidjelo se, to je tako i tako, i onda to čvrsto stoji; ne treba u sebi nikakve daljnje podrške, npr. da se složi s mišljenjem vremena, ili donese korist, ili tako nešto. Ali posvuda gdje su ljudi u pitanju nisu dovoljni čisti razlozi razuma, taj stav mora biti podržavan od samoobveze. Snaga kojom se održava to potvrđeno i kroz vrijeme i situacije u kojima “razlozi” izgledaju blijedi i nesigurni, jest vjernost.

Vjernost prevladava promjenu, štetu i opasnost. Ne iz prirođeno sklonosne snage za ustrajnošću. Nje može biti i blago svakome koji je ima. Vjernost je više od toga, ona je drugo, naime odlučnost koja odatle izrasta da je čovjek nešto prihvatio za svoju odgovornost i sada stoji iza toga. Ona prevladava promjenjivosti, štete i prijetnje života snagom savjesti.

Jedan takav čovjek može biti voljen. Osjeća se, u njemu je neko uporište koje stoji s onu stranu straha i slabosti i oko kojega čovjek stalno obnavlja svoje držanje/stav. Ali ne smijemo zaboraviti jednu drugu vjernost: vjernost prema Bogu.

Kako se to događa kad se čovjek punoljetnom odlukom opredijeli za vjeru? Najprije na to utječe sve što je on prihvatio od roditelja, od kućne atmosfere, od učitelja, od života Crkve i bilo koga. A i sam je imao vjerskih iskustava. Npr. nešto je osjetio u trenucima srdačne molitve, što je bilo sveto i ugodno, i ponio sa

sobom. Ili je u određenim prigodama iskusio što znači Providnost. Odgovori kršćanske vjere na životna pitanja uvjerali su ga: primijetio je, ako je slijedio njihova uputstva, da je bio bolji, čvršći, iznutra bogatiji - više takvoga. Nakon toga se opredijelio i Bogu zadao svoju riječ - vjeru. To prvo (po) vjerovanje lijepo je, velikodušno i ispunjeno sviješću dubokog osjećaja. S vremenom ti se osjećaji mogu i promijeniti, ili sasvim iščeznuti.

Nekako se rasplini osjećaj Božje blizine, pa oko vjernika nastane religiozna praznina. Ili on mora doživjeti što se sve od ljudske slabosti hvata vjerskoga svijeta. Ili nadolaze događaji koje on ne može dovesti u sklad s idejom Providnosti. Ili se nazori vremena udaljuju od vjere tako da se vjera čini zastarjelom. Tu vjera gubi pomoć koju je imala u osjećaju, u ljudima svoga okruženja, u udesima događanja, pa izbljede objavljene nauke koje su najprije tako divno svijetlile. Tu mu se može nametnuti pitanje, nije li se prevario, podlegao kakvim idealizmima. Sasvim nespretno može se čovjek u takvim trenucima naći sa svojom vjerom - tada je vrijeme za vjernost. Ona kaže: Ja odlučno ostajem. Kad sam vjerovao, nije tu bila aktivna neka čista sklonost osjećaju niti privlačna snaga lijepe ideje, nego jezgroviti čin, osobni i ozbiljni. Riječ "vjerovati" znači "svečano obećati", obećati vjernost - Bog se upušta (pouzda) u taj zavjet; dakle ja stojim uz Njega. Tako vjera dobiva novo značenje: ona je onaj čin u kojemu čovjek nadživljuje vrijeme Božje daljine i šutnje. Ako On dozvoljava da osjetimo Njegovu blizinu, da Njegova riječ bude životvorna, onda nije teško biti siguran u Njegovu stvarnost; to je onda sreća. No, ako se On sakrije, ako ništa nije osjetno, ako sveta riječ ne govori, onda postaje teško. Ali to je onda vrijeme za zbiljsku vjeru.

Vjernost je ono što nadživljava tekuće vrijeme. Ona ima u sebi nešto od vječnosti - ali jer govorimo o vječnosti: Kako je to sa samim Bogom? Ima li ta riječ za Njega smisao? To nas pitanje vodi do dubokih stvari; želimo ih brižno uzeti k srcu.

Kad je Bog stvarao svijet, zbilja ga je stvorio velikim - znanstvene spoznaje posljednjih desetljeća to su nam ponovno snažno posvijestile. Veličina u velikom -i, ako se može reći, veličina u malom. Misao se gubi u tome što se tu otvorilo. Svijet je veći od našega mišljenja; prema Bogu on je malen, jer Bog je apsolutan. Riječ "jest" ne može se o svijetu upotrijebiti u jednakom značenju kao o Bogu. Ne može se reći: Bog i svijet "jesu". Bog je naprosto tu, samovladar i samodostatan; svijet je po Njemu, pred Njim,

usmjeren prema Njemu... Ali kad ga je On stvarao, nije to učinio za zabavu (za šalu, za igru), nego božanski ozbiljno. On je u njega stavio svoju slavu. On mu je - tako se zbilja može kazati - dao svoju vjernost kad je On rekao da je svijet "dobar". Šest puta nalazi se u prvom izvještaju o stvaranju, i na kraju, sedmi put: "I vidje Bog sve što je učinio, bijaše dobro" (Post 1). Time je On povezoao sebe sa svijetom.

Već smo ranije govorili o indijskom mitu prema kojemu je bog Šiva u preobilju stvaralačke radosti stvorio svijet, a onda mu je on omrznuo, pa ga je razorio i stvorio novi, nakon kojega opet novi, i tako dalje. Tako bi izgledao bog koji ne bi bio vjieran svom djelu. On se ne bi zadovoljio svojim zahtjevom o konačnosti svijeta; nakon kratkog vremena svijet bi mu bio premalen, pa bi ga odbacio. Strašno bi se bilo naći u rukama takvoga boga! Ali nije takav Onaj koji nam se objavio, nego On čvrsto drži svoje djelo. Drži svijet u opstanku. Svakog trenutka svijet postoji po Njegovoj vjernosti.

To je bilo, ako se tako smije reći, ono "prokušavanje" Božje vjernosti prema svijetu kojoj čak nikada nije u planu da treba dokinuti konačnost stvorenoga. Onda je nadošla nova koja se nikada ne bi bila smjela dogoditi. Ona nije došla po naravi stvari nego iz povijesti; iz slobode čovjeka, iz zloupotrebe te slobode, iz čovjekove pobune, i ona uvijek ponovno proizlazi iz otpora čovjeka. Isada Božja vjernost postaje osnovnim pojmom objave.

Sveto nam pismo govori o tome kako je Bog izabrao jedan narod da ostvari otkupljenje; kako On s njim sklapa savez koji će potpuno počivati na Njegovoj vječnoj vjernosti i kako će iz nje - koja se uvijek "brani" protiv nevjernosti čovjeka - izrasti povijest Staroga zavjeta. Kako napokon Božja vjernost dovršava neshvatljivo, da čak na se preuzima odgovornost za čovjekovu krivnju, da po Utjelovljenju stupi u povijest i iz nje uzme sudbinu.

Isusov je život jedinstvena vjernost. Izraz za to je način kako On ustrajava u maloj, neprijateljskoj Palestini, jer se On smatra kako je poslan za partnera Sinajskoga saveza, premda bi ga prostranost poganskog svijeta primila sa spremnošću. Ustrajava sve do smrti - i to kakve smrti!

Od Boga dolazi ta vjernost na svijet. Mi možemo biti vjerni samo zato, jer je to On, i jer je On nas, svoju sliku i priliku, s njom združio.

S njemačkog preveo Karlo Bašić